Высновы Дзяржаўнай камісіі па ўдакладненню правапісу беларускай літаратурнай мовы.

У апошні час у беларускай літаратурнай мове склалася вельмі небяспечная для яе сітуацыя. Існуючыя нормы і прынятыя правілы, замацаваныя шматгадовай практыкай і пашыраныя ў розных сферах яе ўжывання, пачалі масава парушацца. Пачалося зусім свядомае і мэтанакіраванае ўкараненне ў практыку ўжывання мовы, асабліва ў друку, іншых моўных нормаў і правілаў. У выніку ў літаратурнай мове абазначылася фактычнае суіснаванне дзвюх практычных нарматыўных арыентацый.

Гэта ёсць разбурэнне самой літаратурнай мовы і дэзарганізацыя ў сферах яе практычнага ўжывання і пашырэння.

Вынікам працяглай і нялёгкай працы камісіі з'явіліся прапановы па ўдакладненню правапісу беларускай літаратурнай мовы, апублікаваныя для шырокага абмеркавання. Па многіх пытаннях правапісу ў камісіі быў дасягнуты пэўны кампраміс або згода адкласці іх абмеркаванне і вырашэнне. Не дасягнута было адзінства толькі ў адносінах ужывання мяккага знака на пісьме і ў прыватнасці для абазначэння асіміляцыйнай мяккасці зычных. Гэта галоўная праблема сучаснага разнабою ў правапісе, і ёй была ўдзелена ў рабоце камісіі вялікая ўвага. На грамадскае абмеркаванне было вынесена чатыры варыянты яе канкрэтнага вырашэння.

Грамадскае абмеркаванне прапаноў камісіі паказала, што адназначнай падтрымкі не атрымаў ні адзін з распрацаваных варыянтаў вырашэння праблемы асіміляцыйнай мяккасці зычных. Не атрымала належнай падтрымкі само мовазнаўчае мерапрыемства па ўдакладненню і змяненню правапісу. Большасць навукоўцаў і прадстаўнікоў грамадскасці лічаць, што ў сучасных умовах дзяржаўнай неўпарадкаванасці, палітычнай раз'яднанасці грамадства і эканамічнай нестабільнасці ў рэспубліцы гэта з'яўляецца несвоечасовым і немэтазгодным. Наяве крайне неспрыяльныя ўмовы для ўнясення істотных змен у правапіс, калі нават іх апраўданасць у інтарэсах самой мовы і не выклікае сумненняў. Праводзіць рэформу правапісу беларускай літаратурнай мовы можна будзе толькі тады, як наступіць трывалая палітычная стабілізацыя ў рэспубліцы, канчаткова ўсталюецца і ўмацуецца дзяржаўнасць Беларусі, яе суверэнітэт і незалежнасць. Небяспекі ў такім стрыманым падыходзе да вырашэння гэтай праблемы няма, бо наогул мова не належыць да тых катэгорый, дзе трэба праяўляць паспешлівасць.

Сёння найвялікшая наша бяда не ў тым, што правапіс недасканалы, а ў тым, што ўвогуле беларускай мове, нягледзячы нават на яе дзяржаўны статус, усё яшчэ пагражае асіміляцыя і паглынанне з боку мацней усталяванай у нас мовы міжнацыянальных зносін, што становішча беларускай мовы ў нашым грамадстве ўсё яшчэ досыць кволае. На думку многіх рупліўцаў роднага слова, актуальнай задачай з'яўляецца зараз пашырэнне беларускай літаратурнай мовы ў грамадскіх зносінах. Змяненні ж у правапісе цягнуць за сабой не толькі матэрыяльныя выдаткі, затраты значнага часу на іх пашырэнне і ўкараненне, але і зніжэнне прэстыжу беларускай літаратурнай мовы, тэмпаў яе пашырэння ва ўжыванні. Ды і змяненні ў правапісе непазбежна вядуць да нестабільнасці яе самой.

Дзяржаўная камісія па ўдакладненню правапісу беларускай літаратурнай мовы прапануе:

1. Працягваць у рэспубліцы навукова-метадычную працу па ўдакладненню і ўдасканаленню правапісу беларускай літаратурнай мовы, а таксама па яе граматычнай і лексічнай нармалізацыі і стабілізацыі і па культуры маўлення, для чаго мэтазгодна, як гэта і прадугледжана пастановай Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь ад 18 мая

1994 г., утварыць пастаянна дзеючы Рэспубліканскі навукова-каардынацыйны савет па пытаннях правядзення дзяржаўнай моўнай палітыкі з належнымі рэкамендацыйнымі і кантрольнымі паўнамоцтвамі ў адпаведнасці з Законам “Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь”.

2. Акадэміі навук Беларусі і Міністэрству адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь да канца 1995 года падрыхтаваць да выдання новую рэдакцыю “Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” (з дадаткам правілаў беларускай арфаэпіі), дзе былі б улічаны вынікі работы Дзяржаўнай камісіі па ўдакладненню правапісу беларускай літаратурнай мовы і іх грамадскага абмеркавання.

3. Да прыняцця новай рэдакцыі “Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” дзеля захавання стабільнасці беларускай літаратурнай мовы, ухілення ад існуючай зараз правапіснай неаднастайнасці ў сродках масавай інфармацыі строга прытрымлівацца “Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”, зацверджаных Акадэміяй навук БССР і Міністэрствам асветы БССР (Выдавецтва Акадэміі навук БССР, Мінск, 1959).

[Літаратура і мастацтва. – 1994. – 16. IX.]